

KIVINEMISNÄHTUSI VENE ÜLIÕPILASTE KIRJALIKUS EESTI KEELES

Raili Pool, Elle Vaimann

Ülevaade. Artikkel käsitleb teise keele omandamise valdkonda kuuluvat kivinemise ehk fossiliseerumise nähtust, mille taustaks on asjaolu, et paljude õppijate keeleoskuse areng peatub mingile kindlale tasemele jõudes, saavutamata emakeelekõneleja taset. Uurimuse informantideks on 21 vene emakeelega eesti keele (võõrkeelena) eriala üliõpilast. Kivinemisnähtuste analüüsimiseks on samade informantide eri aegadel valminud esseedest (ajaline distants kahe kirjutise vahel 2–3 aastat) välja otsitud ja liigitatud eesti keele kui sihtkeele seisukohast kõrvalekaldelised keelekasutusjuhud, sealhulgas nii leksikaalsed kui ka grammatilised vead. Kahel eri ajahetkel kirjutatud loovtööde keelevigade sagedusjärjestusi aluseks võttes tehakse järeldusi eesti keele oskuse stabiliseerumise ning arenemise kohta, vaadeldes kogu informandirühma kui tervikut ning võttes arvesse ka informantide individuaalseid iseärasusi.*

Võtmesõnad: keeleõpe, keelevead, kivinemine, stabiliseerumine, teise keele kõneleja, eesti keel teise keelena, eesti keel

1. Sissejuhatuseks

Teise keele omandamise süstemaatilise uurimise algusaegadest alates, seega juba umbes kolmkümmend aastat on keeleuurijate huviorbiidis olnud küsimus, miks mõned keeleõppijad saavutavad teises keeles emakeelekõnelejate keeleoskusele vastava taseme, kui samas suuremal osal jääb põhjalikule ja pikaajalisele õppimisele ning keelekeskkonna toele vaatamata siiski midagi emakeelekõnelejate keeleoskusest puudu. Just see asjaolu, et õppijate keeleoskus ei arene edasi lõputult, vaid peatub teatud tasemeni jõudes, on taustaks teise keele omandamise alastes uurimustes kivinemise nime all tuntud ilmingule.

Käesolev artikkel tutvustab uurimust, mille eesmärgiks on konkreetse keelelise materjali põhjal välja selgitada, missugused eesti keele valdkonnad on teise

* Artikkel on valminud sihtfinantseeritava teadusteema SF0182568s03 "Eesti-vene, eesti-inglise, eesti-saksa, eesti ja romaani keelte kontrastiivne uurimine funktsionaalsel alusel" raames.

keele kõnelejate kirjaliku keekekasutuse järgi otsustades kivinemisaltid ning milistes valdkondades on aja jooksul märgata edasiminekut. Uurimuse empiiriline materjal võimaldab teha järeldusi nii kogu informandirühma keekekasutuse kohta tervikuna kui ka võtta arvesse õppijate individuaalseid iseärasusi.

2. Kivinemise olemusest ja võimalikest põhjustest

Kivinemisnähtust on esimesena kirjeldanud ning ka vastava termini kasutusele võtnud vahekeele teooria loojana tuntust kogunud Ameerika lingvist Larry Selinker, kes ühendas kivinemise mõiste alla nii keeleõppijate teise keele omandamist juhtiva kognitiivse mehhanismi kui ka kõnesooritustes regulaarselt ette tulevad struktuurid, mis ootuste kohaselt peaksid olema juba õppijakeelest välja juuritud (Selinker 1972, viidatud Han 2004 järgi). Kuigi kivinemise mõistet on Selinkerist alates palju edasi arendatud ja see pole eri uurijate seisukohtade järgi sugugi ühtne, on aegade jooksul põhimõtteliselt samaks jäänud kaheastmeline lähene-mine, mille puhul võetakse arvesse nii selle nähtuse kognitiivne kui ka empiiriline tasand. Viimase aja tuntumaid kivinemise uurijaid ZhaoHong Han (2003: 99) kirjeldab kivinemise kahetasandilist olemust järgmiselt:

- a) kognitiivne tasand – kivinemine hõlmab neid kognitiivseid protsesse või alusmehhanisme, mis toodavad püsivalt stabiliseerunud vahekeele vorme;
- b) empiiriline tasand – kivinemine hõlmab neid stabiliseerunud vahekeele vorme, mis jäävad vaatamata sisendkeelele või õppija tegevusele tema suulises või kirjalikus keeles aja jooksul püsima.

Keeleuurijad on ühel meelel selles, et kivinemist on võimalik jälgida ainult teise keele, aga mitte esimese keele omandamisel (White 2003, Hawkins 2001) ning et kivinemisest saab rääkida eelkõige täiskasvanud keeleõppijate puhul. Viimast seisukohta illustreerib Robert Bley-Vromani (1989: 46–47) poolt esitatud täiskasvanute ja laste teise keele õppimise vaheliste erinevuste kirjeldus (kokku toob ta välja 9 olemuslikku erinevust, sh edu puudumine, eesmärkide varieeruvus, juhendamise tähtsus jt), milles rõhutatakse asjaolu, et laste puhul on keeleõppimisel edu garanteeritud, samas kui osa täiskasvanud teise keele õppijaid võivad küll keeletunnis drillimise ja monitooringu abil progressi üles näidata, kuid veidi hiljem avalduvad nende keeles jälle kõik vanad kivilenenud vormid. R. Bley-Vromani esitatud kirjeldus on saanud tuntuks kui fundamentaalsete erinevuste hüpotees, mis püüab anda laste ja täiskasvanute teise keele omandamise erinevustele teoreetilise põhjenduse (Hyltenstam, Abrahamsson 2000).

Empiirilisel tasandil mõistetakse kivinemise all enamasti ainult mittesihetkelepäraste struktuuride püsimist õppijate vahekeeles, seega on kivinemisnähtuste ja keelevigade uurimine omavahel tihedalt seotud. Huvipakkuv on siinjuures Rod Ellise (1985: 48) seisukoht, mille kohaselt avalduvad kivilenenud struktuurid nii vigadena kui ka korrektsete sihtkeelepäraste vormidena: kui õppija vahekeeles kivilenenud vorm langeb sihtkeelepärase vormiga kokku, siis on tegemist korrektse vormi kivinemisega, kui kivilenenud vormil ei ole sihtkeeles sama vaste, avaldub kivinemine sihtkeele seisukohast veana. Samalaadset positiivse ja negatiivse kivinemise võimalust (vrd positiivne ja negatiivne ülekanne õppijate emakeelest (K1)

teise keelde (K2)) on toetanud ka Constancio K. Nakuma (1998), kes leiab, et niisugune laiem lähenemiskiivis peegeldab kivinemise olemust täpsemalt ning et iga püsivast vahekeele süsteemi võiks sel viisil pidada üheks hiiglaslikuks kivinenud struktuuriks. Selline kivinemiskäsitlus pole siiski laiema levinud. ZhaoHong Han (2004) toob kokkuvõtlikult välja paljude teise keele omandamise uurijate seisukohad kivinemise olemuse ning ka oletatavate põhjuste kohta. Nii on kivinemise all mõistetud (kõik järgnevad arvamused on viidatud Han 2004: 218–219 järgi) tagasilangust (nt Selinker 1972), stabiliseerunud vigu (nt Schumann 1978), tüüpilisi vigu (nt Kellerman 1989), vigaste vormide süstemaatilist kasutamist (Allwright, Bailey 1991), edasijõudnud õppijate vigu (nt Selinker ja Mascia 1999), õppimise seiskumist (nt Odlin 1993), grammatiliste ja ebagrammatiliste struktuuride juhuslikku kasutamist (Schachter 1996) jm, sageli mõistetakse kivinemise all ka võimetust sihtkeelt täiuslikult vallata ning lõplikku taset, mis keeleõppes saavutatakse. Esitatud arvamustes tuleb selgelt esile uurijate püüd kivinemist ja keeleõppijate poolt tehtud vigu omavahel siduda.

Nii nagu kivinemise olemust, iseloomustab ka selle oletatavaid põhjusi arvamuste paljusus. Tabel 1 annab Z. Hani (2003: 104) andmetel põhineva ülevaate kivinemist põhjustavatest sise- ja välisteguritest; esimeste osas on toodud detailsem jaotus.

Tabelis 1 esitatud võimalikke kivinemise põhjusi vaadeldes tuleks arvestada, et nagu keelevigadel ikka, pole ka keeleliste struktuuride kivinemisel üht ja kindlat põhjust, vaid eri põhjused esinevad vastastikusel koosmõjus. Nimetatud asjaolu illustreerib näiteks C. K. Nakuma (1998) seisukoht, mille järgi tuleks K1 mõju vaadelda seoses õppijate poolt rakendatava vältimisega: õppija väldib teatud K2 vormi omandamist, arvates, et see on tema keelesüsteemis juba olemas tänu ülekandele K1-st ning et sama vormi pole vaja teist korda omandada. K1 mõju kivinemisele on seostatud ka keeleliste struktuuride erineva markeerituse astmega lähte- ja sihtkeeles: kui K1 markeeritud struktuuri vaste K2-s on markeerimata, on oht, et õppijate vahekeeles võib K1 mõjul kivineda just markeeritud struktuur (White 1986: 314). Eri tegurite koosmõju avaldub ka pidžinkeelte kõnelejal, kelle keelekasutus kivineb juba suhteliselt varajases vahekeele arenemise järgus, põhjustena nähakse seejuures ebapiisavat sisendkeelt, motivatsiooni puudumist või keeleoskuse arendamise tarvet ainult suhtlusvajaduste rahuldamiseks, püüdlema tagi saavutada grammatilist korrektsust (Schultz 1991: 19–20).

Kivinemise olemust kirjeldades ei saa mööda minna ka kivinemisega sageli koos käsitletavast stabiliseerumisest. Et need mõlemad hõlmavad sihtkeele seisukohast kõrvalekaldelisi struktuure, mis vaatamata õpetusele ja sisendkeelele õppijakeeles püsivad, tekib küsimus, kas neid kahte mõistet on üldse põhjust eristada. Z. Han (2004) on seisukohal, et stabiliseerumist tuleks käsitleda kivinemisele eelneva protsessina ning et mingite keeleliste struktuuride esmast stabiliseerumist ning sellele järgnevat lõplikku kivinemist saab kindlaks teha ainult samade informantide keelekasutuse pikaajalise jälgimise teel. Kas ühe konkreetse õppija keeles on mingi struktuur püsivalt kivinenud või on edasimineku õpingutes ainult ajutiselt peatunud, teisisõnu kas tegemist on tõepoolest kivinemisega või sellele eelneva stabiliseerumisega, pole tegelikku keeleainest analüüsidest aga alati sugugi lihtne selgeks teha.

Tabel 1. Kivinemise mõjurite taksonoomia Z. Hani (2003) järgi

Välised mõjurid	Keskonnast sõltuvad mõjurid	Korrektiivse tagasiside puudumine Sisendkeele vähesus Toetus keelekeskkonnast Juhendamise vähesus Kommunikatiivse relevantsuse vähesus Kirjaliku sisendkeele vähesus Sisendkeele kvaliteet Juhendamine	
Sisemised mõjurid	Kognitiivsed mõjurid	Teadmiste esitamine	K1 mõju koosmõjus teiste teguritega K1 mõju Vähene ligipääs universaalsele grammatikale (UG) Universaalse grammatika õppimisprintsipi mittekehtivus Õppimine pärsib õppimist Keelevõime esiletoomise puudujäägid
		Teadmiste töötlemine (retseptiivne/produktiivne)	Tähelepanu vähesus Võimetus märgata sisendkeele ja väljundkeele erinevust Vale automatiseerumine K1 süsteemi automatiseerumine Ülalt alla protsesside kasutamine mõistmisel Vähene arusaamine Sihtkeele kasutusvõimaluste vähesus Töötlemise piirangud Vigade leidmise ebaõnnestumine Vahekeele loomumase varieeruvuse mittemõistmine Keelevõime arvestusliku mahu vähenemine Verbaalsete analüütiliste võimete vähesus Tundlikkuse vähesus sisendkeele suhtes
		Psühholoogilised mõjurid	Sobimatu õppimisstrateegia Emotsionaalse seisundi muutus Vastumeelsus ümberstruktureerimisega kaasneva riski suhtes Lihtsustamine Loomulik tendents pöörata tähelepanu sisule, mitte vormile Vältimine Harjutamise ülekannet
	Neurobioloogilised mõjurid	Muutused aju närvistruktuuris Küpsusega seotud piirangud Vanus Implitsiitseks omandamiseks vajaliku peaaegu plastilisuse vähenemine	
	Sotsioafektiivsed mõjurid	Suhtlusvajaduste rahuldamine Akulturatsiooni vähesus Soov identiteeti säilitada	

3. Kivinemise uurimise võimalusi

Teise keele omandamise alases kirjanduses on kivinemise uurimiseks kasutatud peamiselt viit erinevat meetodilist lähenemisviisi, rakendades kas neist ühte eraldi või mitut omavahel kombineerides (Han 2003: 107–113):

- 1) pikaajaline uurimine, kus samade informantide keelekasutust jälgitakse mitmeaastase perioodi jooksul, et välja selgitada keeleoskuse areng või selle seiskumine;
- 2) tüüpviigadel põhinev lähenemisviis, mille puhul vaadeldakse sama emakeelega informantide vigu erineva keeleoskustasemega õpperühmades. Z. Han nimetab niisuguseid uurimusi pseudopikaajalisteks, kuna ei vaadelda samade informantide keelt eri ajahetkedel, vaid samal ajahetkel erineval tasemel õppijate keelt, eeldades, et nt 1. aasta üliõpilased teevad 3. õpinguaastal samu vigu, mida teevad parajasti 3. aastat õppivad tudengid;
- 3) kivinemisnähtuste uurimine edasijõudnud keeleõppijate kaudu: vaadeldakse väga edasijõudnud õppijate (ingl *near-native speakers*) ja emakeelekõnelejate keelekasutuse erinevusi; lähtekohaks on eeldus, et need vähesed kõrvalekalded, mis teise keele kõnelejat veel emakeelekõnelejust eristavad, on käsitletavad kivinemisena;
- 4) korrektiivne tagasiside on oluliseks kriteeriumiks lähenemisviisil, mille korral uuritakse õppijate keeleoskuse arengu võimalikku seiskumist õpetusest ja vigade parandusest hoolimata;
- 5) keelekeskkonnas elamise kestust arvestades on kivinemise uurimisel lähtepunktiks eeldus, et teatud aja jooksul (sageli pakutakse selleks perioodiks 5 aastat) omandab keeleõppija teise keele keskkonnas elades kõik, milleks ta suuteline on, ning sealt edasi keeleoskuse areng seiskub.

Z. Han (2004: 232) tõdeb, et suurem osa empiirilisi uurimusi ei ole pikaajalised, mistõttu kivinemist ainult oletatakse, aga mitte ei tehta kindlaks pikaajalise jälgimise teel.

Inglise keelt teise keelena õppijate vahekeelt käsitlevatest uurimustest on rohkesti tähelepanu pälvinud Donna Lardiere (1998, 2003) pikaajalised uurimused hiinlasest informandi Patty inglise keele pronoomenikäänete ning ajavormide kasutusest 8-aastase ajavahemiku jooksul, mille tulemused näitasid pronoomenikasutuse arenemist emakeelekõnelejatega võrdsele tasemele, samas kui ajavormide osas kivines informandi vahekeel teatud etapil enne sihtkeele kuju saavutamist.

Eesti keele kui teise keele omandamise alased uurimused on seni veel peamiselt ülikoolide lõputööde tasemel, pikaajalisi uurimusi on nende seaski vähe.¹ Otseselt kivinemist käsitlevaid uurimusi pole seni Eestis avaldatud, küll on aga juhitud tähelepanu vajadusele uurida, milliseid vorme teise keele kõnelejad väldivad ning millised eesti keele grammatika jooned jäävad omandamata (Verschik 2001: 536–537), mis sisuliselt tähendabki kivinenud keelendite väljaselgitamist. AnnaVerschik teeb küll ise tähelepanekuid kivinemise kohta, avaldades arvamust, et kivinenud vene-eesti vahekeele (s.o vahekeel, mille kõnelejate K1 on vene, K2 aga eesti keel) kõnelejad kalduvad tarvitama väljendeid, mis on ka vene keele reeglite kohaselt kõrvalekaldelised (Verschik 2002: 257), kuid nendib, et

¹ Eesti keele ajavormide omandamist pikema ajaperioodi jooksul vene kooliõpilaste hulgas on käsitlenud Julia Šarapova (2005).

süsteemilise vigade analüüsi ning statistika puudumise tõttu on järeldusi teha raske, kuigi kontrastiivse analüüsi põhjal võib ennustada venelaste veaohkust eesti keele sihitise käänete, verbi rektsiooni ja kahe infinitiivi kasutamise omandamisel (Verschik 2001: 536). Nüüdseks on avaldatud ka mõned vene õppijate vigade statistikat käsitlevad uurimused, mis lisavad sedalaadi üldistele tähelepanekutele ka empiirilise põhjenduse. Nii on A. Verschik (2004) liigitanud 200 vea hulgas sageduselt esimesele kohale semantilised vead, millele järgnevad sihitise ja rektsioonivead. Siinkirjutajate varasemas uurimuses (Pool, Vaimann 2005) analüüsitud 664 näitest koosnevas ainekust oli enim sõnajärjevigu, sageduselt järgnesid sõnavalikuvead (leksikaalsed vead, mille parandamiseks piisab ühe sõna asendamisest teisega) ning täis- ja osasihitise valiku vead. Mõlemad nimetatud uurimused on ristlõikelised, st vaatlevad informantide keekekasutust ühel ajahetkel, seega ei võimalda neis analüüsitud materjal teha järeldusi õppijate keelelise arengu või selle seiskumise kohta ehk teisisõnu puuduvad seni empiirilised uurimused kivinemise kindlakstegemiseks. Kui lähtuda eeltoetatud lähene misviiside kolmandast võimalusest käsitleda kivinemisena edasijõudnud õppijate vigu, mis eristavad nende keekekasutust emakeekõneleajate omast, siis oleks meie varasema uurimuse materjali (Pool, Vaimann 2005) küll võimalik kivinemisena käsitada, kuna selles tuuakse võrdlevalt välja kõrgtasemel eesti keelt valdavate vene emakeelega üliõpilaste ja eesti keelt emakeelena kõneleajate kirjalikus keekekasutuses esinenud vead. Oleme siiski seisukohal, et kivinemise käsitlemine ainult ühel ajahetkel kogutud empiirilise materjali alusel ei ole põhjendatud (nagu ka mitte kivinemise uurimine nn pseudopikaajaliste uurimuste kaudu), vaid oluline on vaadelda samade informantide keekekasutust ajalise distantsiga, võttes arvesse ka õppijate individuaalseid iseärasusi.

Käesolevas artiklis käsitletav uurimus pakub ühe võimaluse eesti keelt teise keelena kõneleajate kivinemisnähtuste analüüsimiseks. Empiirilise materjali kogumiseks on kasutatud pikaajalist uurimust, milles kivinemist vaadeldakse püsivalt keeleteskkonnas elavate edasijõudnud keeleõppijate vigade kaudu, seega kombineeritakse erinevaid meetodilisi lähenemisviise. Uurimus lähtub seisukohtadest, et kivinemiseks ei tuleks lugeda mitte lihtsalt edasijõudnud keeleõppijate tüüpilisi vigu, vaid oluline on vaadelda samade informantide keekekasutust pikema ajalise distantsiga ning et kõigi õppijate keeles ei pruugi kivineda samad struktuurid.

4. Kivinemisnähtusi vene üliõpilaste kirjalikus eesti keeles

4.1. Materjal ja informandid

Informantideks on 21 Tartu ülikooli eesti keele (võõrkeelena) eriala vene emakeelega üliõpilast. Materjal on kogutud kirjalikest eksamitöödest, igalt informandilt on vaatluse all kaks kirjutist, mille kirjutamise vaheline aeg on 2–3 aastat. Esimese eksamitöö kirjutamise ajal olid informandid eesti keele oskuselt Eestis kasutusel oleva tasemeeksamite süsteemi järgi vähemalt kesktasemel, eksam toimus teise ülikooliaasta kevadsemestril, sisaldas nii loetud novelli kohta küsimustele vastamist kui ka esseed valitud teemal. Teise eksamitöö kirjutamise ajaks olid

² Nimetust *viga* kasutame mõnevõrra tinglikult. Analüüsitava materjali hulka on kaasatud nii kõrvalekalded kehtivatest keelenormidest kui ka juhtumid, mille puhul ei pruugi olla tegemist otseselt normi rikkumisega, kuid mis siiski mõjuvad emakeekõneleajale häirivana. Näiteks pika ja lühikese pronoomenikuju kasutamine ei olegi eesti keele grammatikas normeeritud, ometi mõjub pika asesõnakuju liigtarvitus lauserõhutus positsioonis emakeekõneleajale võõrana.

vaadeldavate informantide eesti keele oskus formaalselt kõrgtasemel, materjal on pärit nende stuudiumi lõpus sooritatud tänapäeva eesti keele lõpueksami esseeosast, nimetatud eksamile pääsemise eelduseks oli eesti keele kõrgtaseme eksami läbimine. Teise eksamitöö kirjutamise ajaks olid informandid ülikoolis juba sooritanud kõik praktilised ja teoreetilised eesti keele kursused, olles seega formaalse keeleõppe lõpetanud. Selleks, et kindlalt väita, et mingi struktuur on informantide keelekasutuses tõepoolest kivilinenud, tuleks õigupoolest materjali koguda veel kolmaski kord, kui ülikooli lõpetamisest on möödunud juba mitu aastat, paraku aga pole enam võimalik sama informandirühma täies ulatuses kokku saada. Meie käsutuses olnud materjali olemust arvestades oleks seega täpsem rääkida keeleliste struktuuride stabiliseerumisest, mis on täielikule kivilinemisele eelnev etapp.

Kõigi informantide mõlemast kirjutisest on registreeritud kõik juhtumid, mis meile kui emakeelekõnelejatele on tundunud eesti keele seisukohast häirivana. Arvesse on võetud nii grammatilised kui ka leksikaalsed vead, veaks pidamisel on oluline roll kontekstil, vigu ja eksimusi ei eristata.² Veaks pidamise kriteeriumid on käesolevas uurimuses samad mis siinkirjutajate varasemas kõrgtasemel eesti keele kõnelejate vigade käsitluses, samuti on kasutatud varasemas käsitluses loodud vigade liigitust (vt Pool, Vaimann 2005), milles on püütud vead liigitada võimalikult detailselt ning esitatud esinemissageduse järjekorras. Esimesest eksamitööst kogutud materjali nimetame kesktaseme, teisest kogutud aineist aga kõrgtaseme vigadeks.

Järgnevalt vaatleme, millised muutused eesti keele kirjalikus kasutuses on toimunud meie informandirühma kui tervikut vaadeldes ning missugused on tulemused üksikute informantide kaupa.

4.2. Kesk- ja kõrgtaseme vead esinemissageduse järgi kogu informandirühma lõikes

Kõigi 21 informandi kirjutistest kahel eri ajahetkel kogutud vigade esinemissagedus on kokkuvõtlikult esitatud tabelis 2. Kesktaseme vigade suuremat hulka seletab asjaolu, et lähtematerjaliks olnud eksamitööd olid mahult pikemad (500–600 sõna, vt Pool, Vaimann 2005), mille tingis eksami sisu (lisaks kirjandile sisaldas see ka loetud novelli põhjal küsimustele vastamist, mis samuti on alusmaterjaliks kaasatud). Kõrgtaseme vigade lähtematerjaliks olnud eksamitöö koosnes esseest ja üksiklausetest grammatikavigade leidmisest ja parandamisest, novelli põhjal küsimustele vastamist selles ei olnud, uurimusse kaasatud vead on pärit ainult esseeosast, mille pikkus oli 300–400 sõna. Seega kirjeldavad kogu informandirühma keelekasutuse muutusi või stabiliseerumist eelkõige protsentuaalsed andmed.

Vealiike on kokku 25, tabelis 2 on esitatud neist 14 esimest, milles on võimalik kahel ajahetkel kogutud andmetes muutusi täheldada. Kuna ülejäänud 11 liiki on marginaalsed, ei pidanud me otstarbekaks nendel pikemalt peatuda. Detailset liigitust koos näitelausetega on võimalik vaadata meie varasemast artiklist (Pool, Vaimann 2005).³ Tabelis 2 on sõnavali alla koondatud leksikaalsed vead, mille parandamiseks piisab ühe sõna asendamisest teisega, sõnastuse alla juhtumid, mille puhul ei piisa korrektsuse saavutamiseks ühe sõna vahetamisest (vrd sõna-

³ 2005. aasta artiklis on käsitletud samade informantide kõrgtaseme vigu, arvandmed ei kattu siinsetega seetõttu, et praegusesse uurimusse ei ole kaasatud kõik informandid. (Pool, Vaimann 2005 liigitab 28 informandi vigu, siinsesse käsitlusesse on neist kaasa haaratud 21, kuna kõigilt ei olnud võimalik saada kesktaseme materjali.)

Tabel 2. Kesk- ja kõrgtaseme vead esinemissageduse järgi

Kesk- ja kõrgtaseme vead			Kõrgtaseme vead		
Vigade liigid	%	n	Vigade liigid	%	n
1. Sõnajärg	21,0	165	1. Sõnajärg	21,0	95
2. Sõnavalik	15,4	121	2. Sõnavalik	15,7	71
3. Vormimoodustus	10,8	85	3. Täis- ja osasihitise valik	9,3	42
4. Rektsioon	8,5	67	4. Sõnastus	7,5	34
5. Täis- ja osasihitise valik	6,1	48	5. Pika ja lühikese pronoomeni valik	6,4	29
6. Sõnastus	4,7	37	6. Rektsioon	4,9	22
7. Sõnamoodustus	4,5	35	7. Liigne sõna	4,6	21
8. Käände valik	4,1	32	8. Ajavormi valik	4,2	19
9. Kokku- ja lahkukirjutamine	4,0	31	9. Käände valik	3,8	17
10. Ajavormi valik	3,7	29	10. Vormimoodustus	3,8	17
11. Puudev sõna	2,6	20	11. Kokku- ja lahkukirjutamine	3,8	17
12. Liigne sõna	2,4	19	12. Puudev sõna	3,1	14
13. Ühildumine	2,4	19	13. Ühildumine	2,7	12
14. Pika ja lühikese pronoomeni valik	1,8	14	14. Sõnamoodustus	1,3	6
15. Muud vead	8,0	62	15. Muud vead	7,9	36
Kokku	100	784	Kokku	100	452

valik), vaid ümber sõnastada tuleb terve lause või osalause, käände valiku liik sisaldab sobimatuid käändevorme, mille puhul pole tegemist otseselt rektsiooni-vigadega, nt sise- ja väliskohakäänete äravahetamine jne.

Kogu rühma tervikuna vaadeldes on näha, et nii kesk- kui ka kõrgtasemel on esinemissageduselt esimesel kohal sõnajärjevead, mis näitab, et see valdkond on vene emakeelega kõnelejalatel eriti kivinemisaldis. Vaadeldavad informandid on kogu õppeaja jooksul pidevalt saanud korrektiivset tagasisidet, sõnajärje osas eriti viimasel õpinguaastal, mis eelnes lõpueksami kirjutamisele. Materjal näitab, et sõnajärjevead alluvad parandamisele väga visalt ehk teisisõnu ei anna vigade parandamine siin erilist efekti. Taustaks võib olla asjaolu, et keeleteadmine peab mõistma parandamise põhjust ning olema ka keeleteadmiste poolest valmis oma senises keelesüsteemis korrektiivse tegema, vastasel korral ei suuda ta saada uut infot oma seniste teadmistega seostada ning saadud tagasiside ununeb kohe. Sõnajärg on valdkond, millele eesti keele kui teise keele õpetuses hakatakse enamasti tähelepanu pöörama alles siis, kui muud, olulisemaks peetavad grammatika-valdkonnad on läbi võetud, nii ei ole ka käesoleva uurimuse informandid kesk- ja

me eksamitöö kirjutamise hetkeks sellel alal üksikasjalisemat õpetust saanud. Kõrgtaseme eksamitöö kirjutamise ajaks olid nad küll kõik läbinud eesti keele lauseõpetuse kursuse, kuid selle raames sõnajärjele pühendatud aeg ei ole selle keerulise valdkonna omandamiseks ilmselt piisav. Probleeme tekitab ka vastavate õppematerjalide puudus, mistõttu õpetajad toetuvadki sõnajärjevigade parandamisel sageli lihtsalt enda kui emakeelekõneleja intuitsioonile, mis aga reeglitest lähtuda soovivaid keeleõppijaid eriti edasi ei aita. Eeva Lähdemäki (1995: 2) on soome-rootslaste soomekeelsetest kirjanditest kogutud keelevigu ja nende sagedusjärjestust analüüsid väitnud, et veatüübi sagedus ei pruugi tähendada selle raskusastet, vaid pigem näitab, et kategooriat, milles viga esineb, on tekstis raske vältida. Kuigi siinkirjutajate arvates on sõnajärje sihtkeelepärase kasutuse omandamine eesti keele õppijatele küllaltki keeruline, võib sõnajärjevigade rohkusele avaldada muu hulgas mõju ka asjaolu, et seda kategooriat pole keeles võimalik vältida.

Tugevaid stabiliseerumistendentsi näha lisaks grammatikale ka sõnavaras, sõnavalikuvead on jäänud aja möödudes sageduselt teisele kohale, mis annab tunnistust sõnavaraõpetuse vajalikkusest ka kõrgtasemel keeleõppijate puhul. Stabiilselt palju vigu on kõrgtasemele jõudes säilinud ka täis- ja osasihitise kasutamisel, mis tõendab keeleõpetajate tähelepanekuid selle grammatikavaldkonna omandamise raskuste kohta. Suhteliselt stabiilsena on püsinud ka ühildumisvigade arv, mis on küll väike, kuid et seegi valdkond vajab pidevat kordamist, on näha sellest, et ka kõrgtasemel kõnelejalatel seda tüüpi vigu ikka esineb. Huvitav on tõdeda, et sõnastusvigu (juhtumid, kui leksikaalne probleem on ühest sõnast suurem, ümber sõnastada tuleks terve lause või osalause) on keeleoskuse suurenedes hakatud tegema rohkem, seega võib selles vealiigis märgata mitte stabiliseerumist, vaid isegi tagasilangust. Põhjuseks võib siin olla asjaolu, et keeleoskuse tõustes muutuvad õppijad enesekindlamaks ja proovivad kasutada keerulisi väljendeid, mis aga alati sihtkeeles sobivaks ei osutu. Kõige suurem tagasilangus on vaadeldaval informandirühmal toimunud mõneti ootamatus valdkonnas, nimelt pika ja lühikese pronoomenikuju valikul, nimetatud veatüüp oli kesktaseme vigade hulgas 14., kõrgtasemel aga koguni 5. kohal. Siin mängivad aga kõige suuremat rolli õppijate individuaalsed iseärasused, nimelt jagunevad selle tüübi vead väga väheste informantide vahel ning suuremale osale ei ole see valdkond üldse probleemiks. Täpsemalt tuleb pika ja lühikese pronoomenikuju valikuga seonduvast juttu käesoleva artikli alapeatükis 4.3.

Võrreldav materjal võimaldab lisaks stabiliseerumis- ja tagasilangustendentsidele vaadelda ka rõõmustavamaid nähtusi informantide keelekasutuses, nimelt on vormi- ja sõnamoodustusvead ning reksioonivead keeletaseme tõustes märgatavalt vähenenud. Positiivse muutuse taustaks on ilmselt asjaolu, et informandid on eesti keele eriala üliõpilased, kes olid teise eksamitöö kirjutamise hetkeks läbinud nii eesti keele vormimoodustuse, sõnamoodustuse kui ka lauseõpetuse kursuse. Kuigi nendel kursustel ja ka praktilistes keeletundides on tegeldud ka sõnajärje ning sihitisega, näitavad need valdkonnad tugevat stabiliseerumistendentsi, samas kui reksioonikasutus on oluliselt paranenud, seega võib reksiooni pidada eelmisest kahest õpetatavamaks grammatikavaldkonnaks. Oma osa on siin kindlasti ka sellel, et reksiooni kohta on mitmesuguseid õppematerjale ning seda on ka lihtsam õpetada, kuna valdkond eeldab eelkõige mehaanilist meeldejätmist, mitte abstraherimist.

4.3. Kesk- ja kõrgtaseme vead õppijate individuaalsetest iseärasustest lähtuvalt

Informantide keeleoskuse individuaalsest dünaamikast annab ülevaate tabel 3. Informandid on tähistatud tähtedega A, B jne, igäühe puhul on vealiigiti ära toodud nii kesk- (Ke) kui ka kõrgtasemel (Kõ) esinenud vigade hulk.

Tabeli 3 illustreerimiseks toome järgnevalt välja ilmekamaid näiteid, mis iseloomustavad konkreetsete informantide eesti keeles avalduvaid stabiliseerumistendentse. Näidete valikul oleme lähtunud sellest, et sama informandi kirjallikust keelekasutusest tuua välja samalaadseid keelevigu, mis esinesid nii kesk- kui ka kõrgtaseme töödes. Valikukriteeriumina oleme arvestanud vastava vealiigi esinemissagedust nii konkreetse informandi kirjallikes töödes kui ka kõigi informantide andmeid hõlmavas üldises kesk- ja kõrgtaseme vigade sagedusjärjestuses. Võttes arvesse asjaolu, et käsitletava uurimuse informantid said kahe kirjutiise vahele jääval ajavahemikul pidevalt nii praktilist kui ka teoreetilist eesti keele alast õpetust, võib siinkirjutajate arvates järgnevaid keelenäiteid pidada stabiliseerunud vigadeks. Näitelauseid esitatakse muutmata kujul, alla on joonitud ainult vaadeldavasse liiki kuuluvad vead. Lausetes võib esineda ka muid vigu, mis kajastuvad vastavate vealiikide andmetes.

Sõnajärg, informant Ž:

Kesktaase (11)

- *Viiendas klassis tegelane hakkas huvi tundma ajaloo vastu. (vrd hakkas tegelane)*

Kõrgtaase (11)

- *Aegamööda muutis Tartu väiksemaks linnaks, kust leidsin ma oma kindla koha. (vrd kust ma leidsin)*

Sõnavalik, informant Ž:

Kesktaase (5)

- *Kuid ajalugu võib muuta ka igavaks ajaraiskamiseks nendele, kes ei ole sellest ainst huvitatud. (vrd muutuda)*

Kõrgtaase (4)

- *Aastast aastasse muutis minu ülikoolielu põnevamaks, sellepärast et ma harjusin sellega kiiresti. (vrd muutus)*

Täis- ja osasihitise valik, informant K:

Kesktaase (7)

- *Aga see on arusaadav – ta on sega ära teeninud. (vrd selle)*

Kõrgtaase (4)

- *Ta mõtles sega ükskõik milleks välja. (vrd selle)*

Rektsioon, informant N:

Kesktaase (6)

- *Veel tahavad venelased, et vene keel oli ka riigikeelena. (vrd .. et vene keel oleks ka riigikeel/riigikeeleks)*
- *Muidugi, et töö otsingutes edu saavutada, on vaja kõige paremaks olla, sest tööandja võtab tööle, kes on perspektiivne. (vrd on vaja kõige parem olla)*

Tabel 3. Kesk- ja kõrgtaseme vead informantide kaupa

Informant	Sõnajärg		Sõnavalik		Täis- ja osasihitis		Sõnastus		Pikk ja lühike pron.		Vormimoodustus		Rektsioon		Liigne sõna		Ajavormi valik		Käände valik		Ühildumine		Kokku- ja lahkukirj.		Puuduv sõna		Sõnamoodustus		Muud		Kokku		
	Ke	Kõ	Ke	Kõ	Ke	Kõ	Ke	Kõ	Ke	Kõ	Ke	Kõ	Ke	Kõ	Ke	Kõ	Ke	Kõ	Ke	Kõ	Ke	Kõ	Ke	Kõ	Ke	Kõ	Ke	Kõ	Ke	Kõ	Ke	Kõ	
A	9	1	8	1	1	3	2	0	0	0	0	10	1	2	0	0	1	2	0	1	0	5	0	3	0	3	0	3	0	5	2	54	9
B	5	4	11	1	3	0	4	2	0	0	2	1	5	0	1	0	0	0	2	0	2	0	0	0	1	0	1	0	1	0	38	8	
C	4	3	4	4	4	1	0	2	1	0	3	2	2	1	0	1	0	1	2	0	2	0	1	4	0	0	0	0	1	2	24	21	
D	0	6	0	6	1	1	1	0	0	1	1	0	1	0	1	1	0	1	0	0	1	1	1	1	0	0	4	0	1	1	12	19	
E	9	9	14	4	1	3	4	3	0	2	2	1	1	0	0	5	0	0	3	0	0	0	3	0	1	1	5	0	4	3	47	31	
F	12	6	7	4	3	3	5	1	0	0	6	0	6	0	0	0	0	0	3	0	0	0	3	0	0	0	2	0	5	2	52	16	
G	17	9	3	4	3	3	1	3	4	5	1	1	6	2	1	1	2	6	0	1	0	0	2	1	0	2	2	1	2	0	44	39	
H	1	0	3	2	1	0	2	0	0	0	7	0	1	1	1	0	0	0	1	0	1	0	3	0	1	0	2	0	0	2	24	5	
I	8	1	3	1	2	3	0	2	0	0	3	0	3	0	1	1	1	0	0	0	1	0	0	0	1	0	3	0	1	0	27	8	
J	17	2	8	11	1	0	3	5	5	17	0	1	2	2	2	1	4	0	1	4	0	1	4	2	1	3	0	1	1	9	49	59	
K	3	1	8	1	7	4	1	1	2	0	4	1	1	1	1	1	2	0	1	0	0	0	0	1	2	0	0	0	5	0	37	11	
L	15	9	5	2	1	1	2	2	0	1	8	1	5	2	3	2	1	0	3	0	0	3	0	0	0	1	1	0	7	3	51	27	
M	10	2	3	0	1	1	0	1	1	1	1	0	2	0	0	0	1	0	2	1	0	0	3	0	1	3	1	0	0	0	26	9	
N	10	9	4	7	7	7	2	3	0	1	5	1	6	4	0	2	3	4	3	3	2	1	1	1	4	2	2	0	6	4	55	49	
O	3	1	8	1	1	2	2	0	0	0	1	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	1	19	6	
P	5	3	6	3	2	1	1	1	1	0	3	2	3	2	1	2	2	0	2	1	0	1	1	2	0	0	3	0	4	0	34	18	
S	2	2	13	6	2	2	0	0	0	0	7	1	4	2	4	0	2	0	2	1	2	2	1	1	0	0	0	3	4	1	43	21	
Z	1	4	2	1	2	2	1	0	0	0	2	1	5	0	1	1	1	0	1	0	1	0	0	1	1	0	0	1	0	0	18	11	
Ž	11	11	7	4	3	3	3	2	0	0	8	1	4	3	0	0	6	7	4	2	1	2	2	0	2	0	1	0	8	1	60	36	
T	7	6	3	3	1	0	3	4	0	1	5	1	7	2	1	1	0	0	0	2	1	1	2	2	2	2	2	0	5	5	39	30	
X	16	6	1	5	1	2	0	2	0	0	6	1	0	0	0	1	1	0	1	2	0	0	0	0	0	3	0	2	0	31	19		
	165	95	121	71	48	42	37	34	14	29	85	17	67	22	19	21	29	19	32	17	19	12	31	17	20	14	35	6	62	36	784	452	

Kõrgtase (5)

- *Esimene grupp on need, kes tahaksid olla nimelt arstidena või õpetajatenä. (vrd arstid või õpetajad)*
- *Teised teemad ei äratanud mu huvi ära, see teema näis mulle aga huvitavaks olevat. (vrd huvitav)*

Pika ja lühikese pronoomenikuju valik, informant J:

Kesktaase (5)

- *Mina hakkab valjusti rääkima või üldse ei räägi nende inimestega. (vrd ma)*

Kõrgtase (17)

- *Kui mina oleksin kodutu, siis ei oleks mina juba õnnelik. (vrd Kui ma oleksin kodutu, siis ei oleks ma enam õnnelik.)*

Tabelist 3 on näha, et sõnajärjevigu on küll kogu informandirühma tervikuna vaadeldes ka kõrgtaseme töödes kõige rohkem, samas on aga üksikinformantide keelekasutuses toimunud märgatavaid muutusi paremuse suunas. Sõnajärge võib vaadeldava informandirühma puhul pidada valdkonnaks, mis stabiliseerub mittesihtkeelepärastel või areneb pikkamööda sihtkeele kuju suunas edasi.

Leksikaalsed vead (sõnavalik) on oma esinemissageduselt küll kogu informandirühma lõikes nii kesk- kui ka kõrgtasemel teisel kohal, samas ei ole vaadeldava materjali põhjal võimalik järeldada, et tegemist oleks nimelt stabiliseerunud vigadega, kuna kahe kirjutise teemad ei eeldanud tingimata sarnast sõnavalikut. Näiteks kui informandi kesktaseme kirjutises esineb verbivalikuviga *keelt teadma pro keelt oskama*, kuid kõrgtaseme kirjandis ei olnud teemast sõltuvalt vastavat väljendit kordagi kasutatud, ei ole meil võimalik kindlaks teha, kas nimetatud leksikaalne viga on informandi keelekasutuses stabiliseerunud või mitte.

Täis- ja osasihitise valikut on traditsiooniliselt peetud üheks eesti keele kui teise keele omandamise komplitseeritumaks valdkonnaks, samas esines peaaegu kõigil käesoleva uurimuse informantidel nii kesk- kui ka kõrgtaseme kirjutistes ainult üksikuid vigu. Stabiliseerumisest võib siin rääkida ainult mõningate informantide puhul, kelle keelekasutuses on märgata osasihitise liigtarvitamist.⁴

Rektsiooni puhul on nii kogu rühma lõikes kui ka üksikuid informante jälgides võimalik näha märgatavat edasiminekut. Samas esineb üksikuid informante, kelle kirjutistest kogutud näidete põhjal võib ilmselgelt rääkida mõningate ebakorreksete rektsioonide stabiliseerumisest või isegi kivinemisest.

See, et kivinemise uurimisel on eriti tähtis just informandikeskne lähenemine, tuleb eriti selgelt esile pika ja lühikese pronoomenikuju valiku materjali analüüsid. Vealiikide üldisest sagedusjärjestusest jääb mulje, nagu oleks vaadeldav veatüüp teinud esinemissageduse poolest kõrgtasemel hüppelise tõusu, kerkides kesktaseme 14. kohalt kõrgtaseme 5. kohale. Tabelist 3 on näha, et suuremale osale informantidest ei ole pika ja lühikese asesõna sihtkeelepärane tarvitamine üldse probleemiks ning tegelikult põhjustas selle vealiigi esinemissageduse märkimisväärse kasvu ainult informandi J keelekasutus, kelle vahekeeles varieeruvad pikad ja lühikesed pronoomenikujud vabalt ning ei ole kinnistunud eri pronoomenikujude kasutamist eeldavad kontekstid. R. Ellis (1999) on kivinemisena käsitlenud just õppijakeeles esinevat pikaajalist vaba varieeruvust, selle

⁴ Samade informantide kõrgtaseme kirjutiste objektikasutusest saab põhjalikumalt lugeda Raili Pooli artiklist "Täis- ja osasihitise kõrgtasemel eesti keelt teise keelena kõnelejate kirjalikus keelekasutuses" (Pool 2005).

seisukoha järgi võib informandi J pronoomenikasutuses näha selgeid kivinemistendentsi.

5. Kokkuvõtteks

Artiklis käsitletud materjali põhjal saame rääkida vaadeldavate informantide vahekeeles ilmnevast stabiliseerumisest, mis on kivinemisele eelnev etapp. Uurimuse tulemused näitavad, et kivinemisnähtustele lähenemine informandirühma kui terviku kaudu annab ülevaate üldtendentsidest ning võimaldab määratleda need keelevaldkonnad, millele tuleks ka kõrgtasemel õppijate puhul keeleõppes rohkem tähelepanu pöörata. Samas ei pruugi niisugune lähenemisviis pakkuda üksikinformantide keeles toimuvate muutuste kohta tõest infot, sest nii stabiliseerumine, tagasilangus kui ka edasimineku teise keele omandamisel sõltub tugevasti õppija individuaalsetest iseärasustest. Artiklis vaadeldud materjal näitabki, et eri üliõpilaste keeles stabiliseeruvad erinevad keelevaldkonnad, eriti ilmekalt tuleb see esile pika ja lühikese pronoomenikuju kasutuse näitel. Kivinemise väljaselgitamiseks peame seega vajalikuks just informandikeskset pikaajalist uurimust.

Kirjandus

- Bley-Vroman, Robert 1989. What is the logical problem of foreign language learning? – *Linguistic Perspectives on Second Language Acquisition*. Ed. by Susan M. Gass, Jacquelyn Schachter. Cambridge: Cambridge University Press, 41–68.
- Ellis, Rod 1985. *Understanding Second Language Acquisition*. Oxford: Oxford University Press.
- Ellis, Rod 1999. Item versus system learning: Explaining free variation. – *Applied Linguistics* 20 (4), 460–480.
- Han, ZhaoHong 2003. Fossilisation: from simplicity to complexity. – *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism* 6 (2), 95–128.
- Han, ZhaoHong 2004. Fossilization: five central issues. – *International Journal of Applied Linguistics* 14 (2), 212–242.
- Hawkins, Roger 2001. The theoretical significance of Universal Grammar in second language acquisition. – *Second Language Research* 17 (4), 345–367.
- Hyltenstam, Kenneth; Abrahamsson, Niclas 2000. Who can become native-like in a second language? All, some, or none? – *Studia Linguistica* 54 (2), 150–166.
- Lardiere, Donna 1998. Case and tense in the ‘fossilized’ steady state. – *Second Language Research* 14 (1), 1–26.
- Lardiere, Donna 2003. Revisiting the comparative fallacy: a reply to Lakshmanan and Selinker, 2001. – *Second Language Research* 19 (2), 129–143.
- Lähdemäki, Eeva 1995. Mikä meni pieleen? Ruotsinkielisten virheet suomen ainekirjoituksessa. *Fennistica* 11. Åbo Akademi, suomen kielen laitos. Turku.
- Nakuma, Constancio K. 1998. A new theoretical account of ‘fossilization’: implications for L2 attrition research. – *IRAL: International Review of Applied Linguistics in Language Teaching* 36 (3), 247–57.
- Pool, Raili 2005. Täis- ja osasihitis kõrgtasemel eesti keelt teise keelena kõnelejate kirjalikus keelekasutuses. – *Teine keel. Uurimusi eesti keele kui teise keele omandamisest. Toim Raili Pool. Tartu Ülikooli eesti keele (võõrkeelena) õppetooli toimetised* 5. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 8–74.

- Pool, Raili; Vaimann, Elle 2005. Vead kõrgtasemel eesti keele kõnelejate kirjalikus keelekasutuses. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 1 (2004). Koost Margit Langemets, toim Maria-Maren Sepper. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 115–137.
- Schultz, Renate A. 1991. Second language acquisition theories and teaching practice: how do they fit? – *The Modern Language Journal* 75 (1), 17–26.
- Šarapova, Julia 2005. Eesti keele isikulise tegumoe minevikuajaga õppimine ja omandamine. – *Teine keel. Uurimusi eesti keele kui teise keele omandamisest*. Toim Raili Pool. Tartu ülikooli eesti keele (võõrkeelena) õppetooli toimetised 5. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 135–172.
- Verschik, Anna 2001. Interferentsi mehhanismidest ja vene-eesti kontaktidest. – *Keel ja Kirjandus* 8, 529–542.
- Verschik, Anna 2002. Russian-Estonian contacts and mechanisms of interference. – *Trames* 6 (56/51), 3, 245–265.
- Verschik, Anna 2004. Mõnda vahekeelest ja kontrastiivsest analüüsist. – *Eesti keel: võõrkeelest teiseks keeleks*. Koost Mart Rannut, toim Mart Rannut, Marju Kõivupuu, Tiit Päeva. Tallinna Pedagoogikaulikooli eesti filoloogia osakonna toimetised 1. Tallinn: TPÜ Kirjastus, 132–144.
- White, Lydia 1986. Markedness and parameter setting – some implications for a theory of adult second language acquisition. – *Markedness*. Ed. by Fred Eckman, Edith Moravcsik, Jessica Firth. New York, London: Plenum Press, 309–327.
- White, Lydia 2003. Fossilization in steady state L2 grammars: Persistent problems with inflectional morphology. – *Bilingualism: Language and Cognition* 6 (2), 129–141.

Kaudviited

- Allwright, D.; Bailey, K. 1991. *Focus on the Language Classroom*. Cambridge University Press.
- Kellerman, E. 1989. The imperfect conditional: fossilization, cross-linguistic influence and natural tendencies in a foreign language setting. – *Bilingualism across the Life Span*. K. Hyltenstam, L. Obler (eds.). Cambridge University Press, 87–115.
- Odlin, Terence 1993. Book review of *Rediscovering interlanguage* by Selinker, 1992. – *Language* 69 (2), 379–383.
- Schachter, J. 1996. Maturation and the issue of Universal Grammar in second language acquisition. – *Handbook of Second Language Acquisition*. W. Ritchie, T. Bhatia (eds.). San Diego: Academic Press, 159–193.
- Schumann, J. 1978. *The Pidginization Process: a Model for Second Language Acquisition*. Rowley: Newbury House.
- Selinker, Larry 1972. Interlanguage. – *IRAL: International Review of Applied Linguistics in Language Teaching* 10 (2), 209–231.
- Selinker, Larry; Mascia, R. 1999. Fossilization: trying to get the logic right. – *Representation and Process: Proceedings of the 3rd Pacific Second Language Research Forum*, Vol. 1. P. Robinson (ed.). Tokyo: Pacific Second Language Research Forum, 257–265.

EVIDENCE OF FOSSILIZATION IN THE WRITTEN ESTONIAN LANGUAGE OF RUSSIAN STUDENTS

Raili Pool, Elle Vaimann

The article examines the phenomena of fossilization and stabilization as reflected in the language errors in the written work of students of Estonian as a second language. The survey studied of the examination essays of a group of 21 Russian speaking students from the Department of Estonian as a Foreign Language at the University of Tartu. There were examined two essays with the timescale distance of 2–3 years from each student. The deviant structures of the essays, including lexical and grammatical errors, were recorded and classified. The number of errors totalled 784 in the earlier essays and 452 in the later essays. The comparison of the total number of errors and error types in the two essays reveals the progress in the learners' language and the cessation of the mistakes as a group and individually.

The largest group of mistakes that had fossilized was in the word order, which gave the highest number of errors in both essays. The second largest group was the errors in word choice, which showed that stabilization in both: the grammatical and the lexical level. As a group stabilization was noted in the choice of total and partial object, whereas progress was noted in inflectional formation, word building and government.

Individuals showed a wide range of performance for particular error types. For example, when some students made fewer errors in their later essays, then some informants actually made in their second essay more word order errors than in their first one. However, errors in the selection of long or short pronoun forms are common to only few informants. The results show that a study group can only provide a limited picture of fossilization, because individual performance can be overshadowed. A more concrete assessment of fossilization requires longer-term observation on an individual basis.

Keywords: language learning, language errors, fossilization, stabilization, second language speaker, Estonian as L2, Estonian language

Raili Pool (1969) on lõpetanud Tartu Ülikooli eesti filoloogia erialal 1992. a, samast aastast töötab Tartu Ülikooli eesti keele (võõrkeelena) õppetoolis. Kaitses magistr kraadi Tartu Ülikoolis 1999. a eesti keele alal. Peamiseks uurimisvaldkonnaks on eesti keele kui teise keele omandamine ja kasutus.
raili.pool@ut.ee

Elle Vaimann (1960) on lõpetanud 1983. a Tartu Ülikooli eesti filoloogia erialal. Aastast 1993 töötab Tartu Ülikooli eesti keele (võõrkeelena) õppetoolis. Uurimisvaldkonnaks on keelevigadega seonduvad küsimused.
elle.vaimann@ut.ee